
Markedsoppdatering

Q3 2019

30.10.2019

Kristoffer Eide Hoen og Anders Wettre

Agenda

- 01 Introduksjon
- 02 Markedsdrivere
- 03 Entreprenørmarkedet
- 04 Oppsummering

Veidekkes markedsdata

- Kvartalsvis oppdatering på veidekke.com
  - Mulig å selektere på geografi og sektor i Skandinavia
  - Prognoser for 2019 og 2020 foreligger; suppleres med 2021 i Q4
- Utarbeidelse av historiske markedsdata for entreprenørmarkedet
  - Automatisert datainnhenting og kvalitetssikring fra SSB, SCB, DST, Macrobond, Veidekke m.fl.
- Prognoser for entreprenørmarkedet 2019 og 2020
  - Makroøkonomiske variabler fra IMF, Konjunkturinstituttet, SSB, De Økonomiske Råd, sentralbankene, Almi etc.
  - Prognoser for byggsektorer baseres på maskinlæringsverktøy (RNN)
  - Prognoser for anlegg baseres på data fra ulike kilder og analyser for investeringsaktivitet, finansieringsevne og prosjektdatabaser

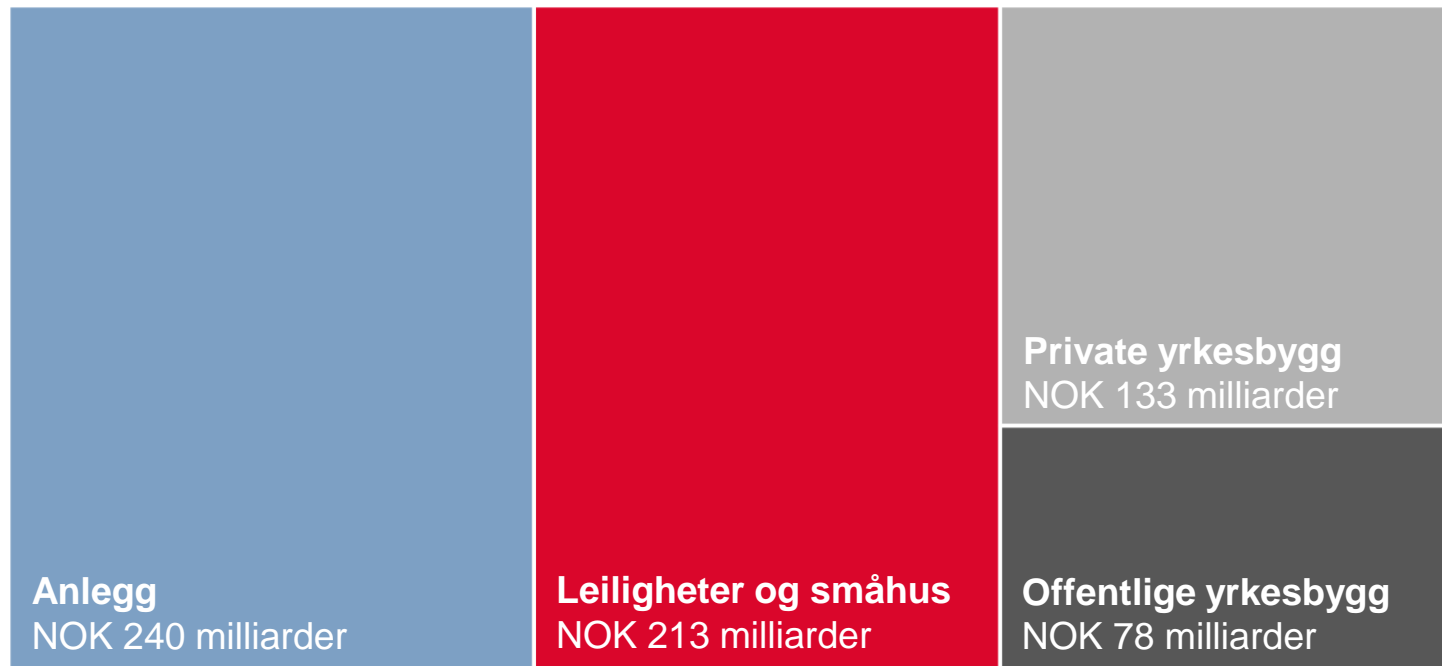
Rapporten beskriver forventet utvikling i det skandinaviske entreprenørmarkedet frem mot 2020, men reflekterer ikke Veidekke-konsernets forventninger til egen utvikling i perioden.

Entreprenørmarkedet i Skandinavia

Anlegg og blokk dominerer

Entreprenørmarkedet 2018

Produksjon av bygg* og infrastruktur i NOK milliarder

Ikke med:

- + Eneboliger og fritidsboliger; NOK 140 milliarder
- + Primærnæring; NOK 20–30 milliarder
- + Rehab. boliger, «Svart arbeid» og husholdningenes eget arbeid

Kilde: Veidekkes markedsdata

*Bolig: Alle nybygg, ombygg og tilbygg, ekskl. enebolig og fritidsboliger
Yrkesbygg inkl. estimat på transparent ROT-marked i prosjektstørrelser >NOK 20 mill.
Anleggsmarkedet omfatter kun nybygg

Prognoser for entreprenørmarkedet 2019–2020

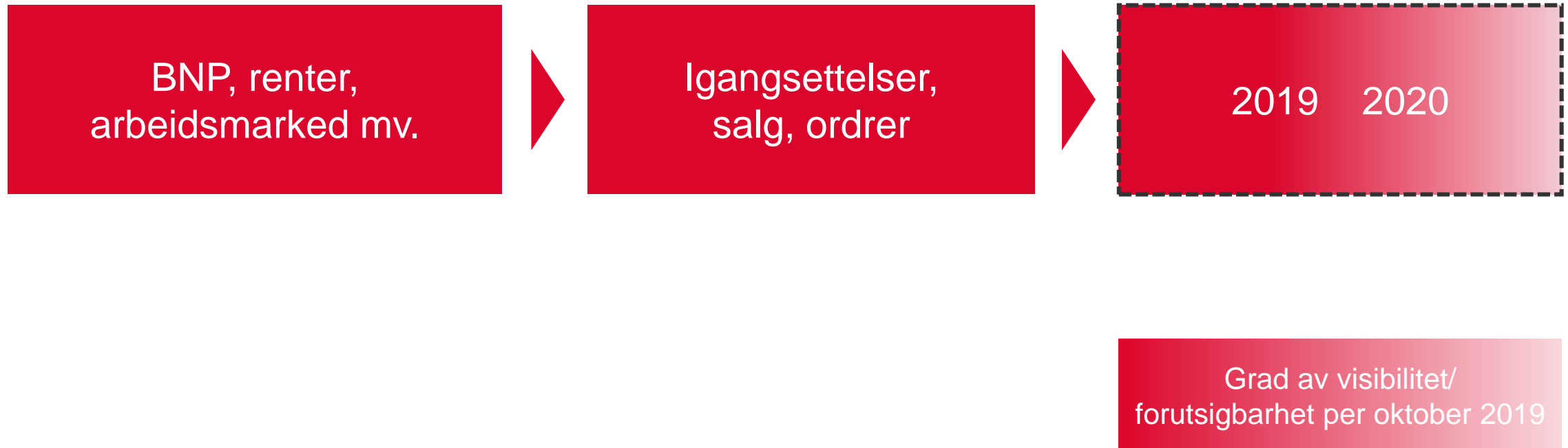
Prognoser for entreprenørmarkedet 2019–2020

Indikatorer:

Prognoser for entreprenørmarkedet 2019–2020

Indikatorer:

02

Markedsdrivere

Makroøkonomi

Internasjonal vekst og B/A

BNP-vekst

I prosent

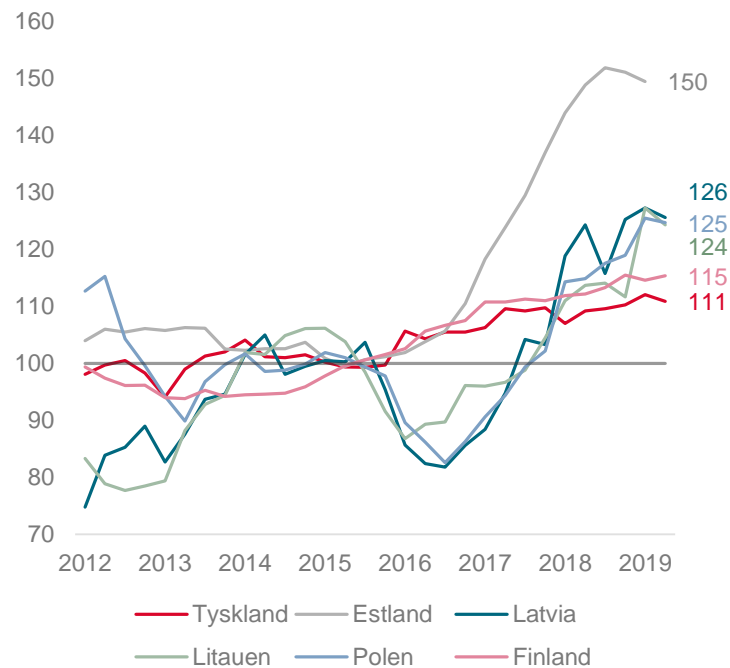
Tall i prosent	2016	2017	2018	2019	2020
Eurosonen	1,9	2,5	1,9	1,2 (1,6)	1,4 (1,7)
Tyskland	2,2	2,5	1,5	0,5 (1,3)	1,2 (1,6)
Storbritannia	1,8	1,8	1,4	1,2 (1,5)	1,4 (1,6)
USA	1,6	2,4	2,9	2,4 (2,5)	2,1 (1,8)
Kina	6,7	6,8	6,6	6,1 (6,2)	5,8 (6,2)
Globalt	3,4	3,8	3,6	3,0 (3,5)	3,4 (3,6)

Parentes viser anslag fra mars 2019

Kilde: IMF og Eurostat

Produksjonsindeks bygg og anlegg

Sesongjustert. Indeks, 2015=100

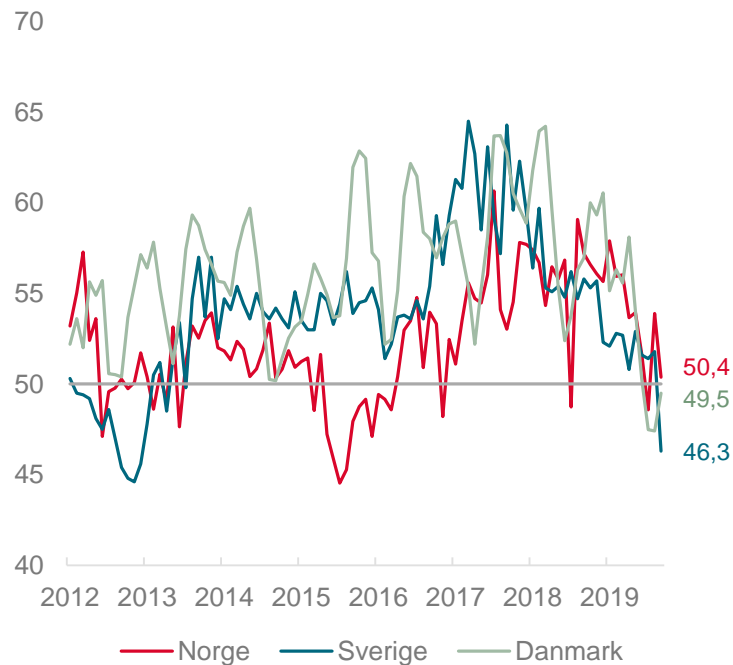
Kommentarer

- Mindre handelsvekst og lavere investeringer demper internasjonale konjunkturer
- Bedre vekstprognoser for 2020–2021, blant annet som følge av offensiv pengepolitikk
- Entreprenørmarkedet i Nord-Europa har flatet ut i 2019 – veksten over for nå?

Makroøkonomi Skandinavia

Økonomisk aktivitet

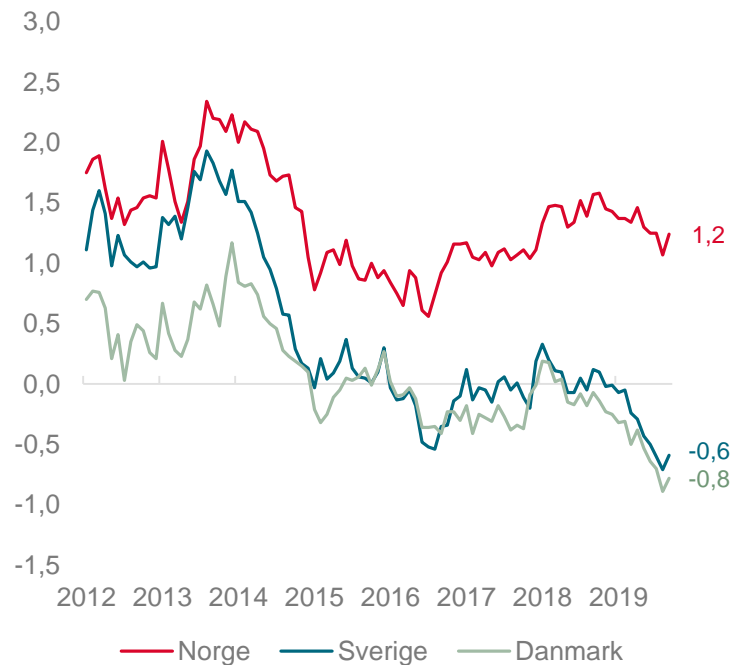
Purchasing Managers' Index (PMI)*

Kilde: NIMA, Swedbank, DILF, Norges Bank og Macrobond

Renter

5-årig statsobligasjon, i prosent

Kommentarer

- Fallende konjunktur hos internasjonale handelspartnere har smitteeffekt
- Renteoppgangen er avblåst, lange renter har falt i det siste halvåret
- Ikke opplagt hvordan en lavkonjunktur slår ut i BA-markedet. Effekten av lavere renter/renteutsikter har tidligere hatt positive effekter i bl.a. boligsektoren

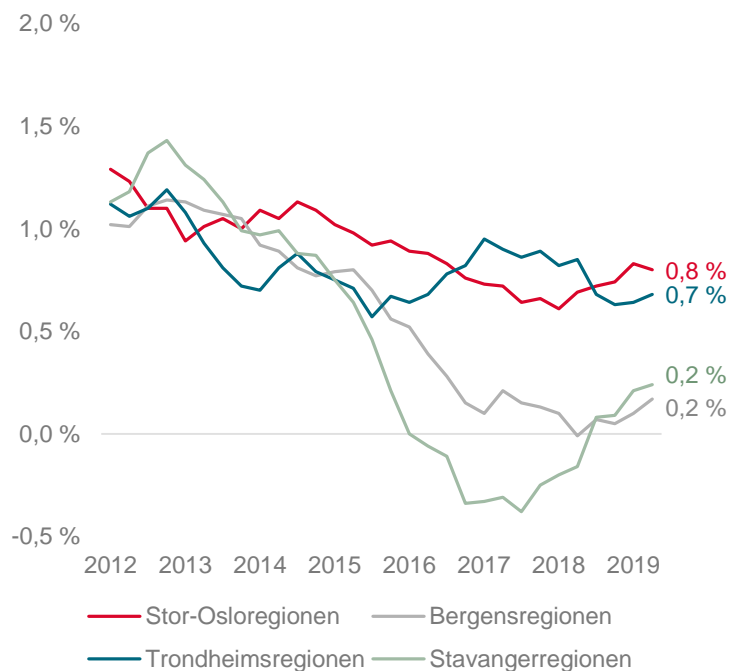
*Måler aktivitetsendringer i industrien basert på månedlige undersøkelser blant innkjøpsjefer. Tall over 50 innebærer tilvekst, indekstall under 50 tyder på avmatning.

Demografi

Nettoinnflytting/innvandring

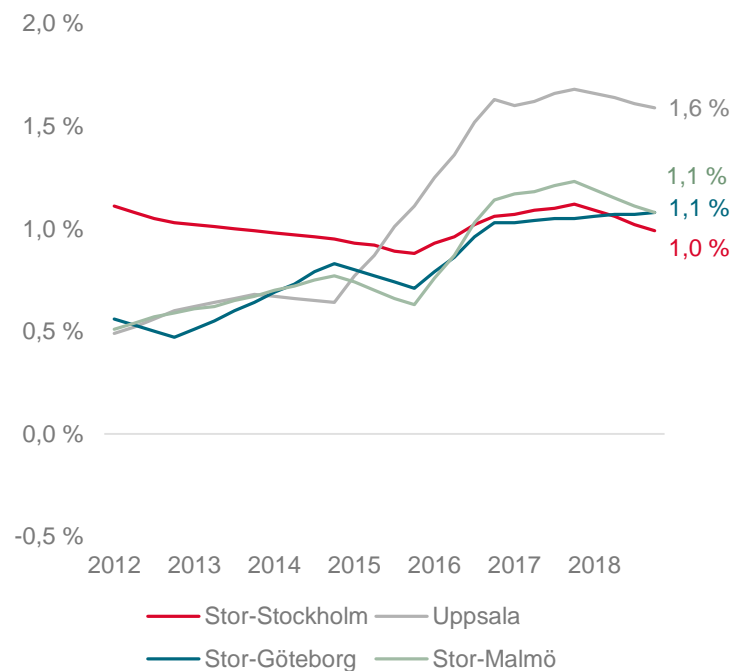
Nettoinnflytting Norge

Andel av befolkning, prosent

Nettoinnflytting Sverige

Andel av befolkning, prosent

Kommentarer:

- Innflyttingen er gjennomgående høy i de fleste byregionene
- Ny utvikling: Bedring i flere av de norske byregionene, etter en svak periode
- Innflytting er en viktig driver for boligbygging, men også konsekvens av den

Kilde: SSB, SCB og Veidekke

03

Entreprenørmarkedet

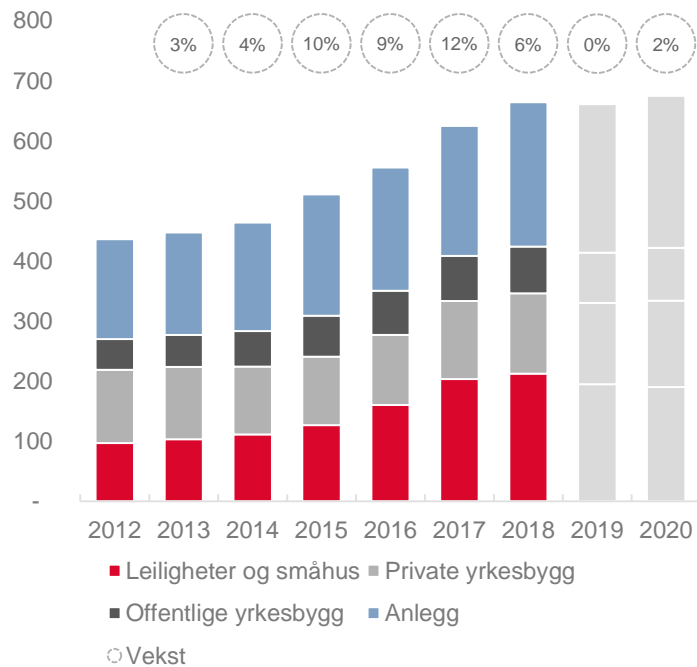

Entreprenørmarkedet i Skandinavia

Stabil og høy aktivitet ut 2020

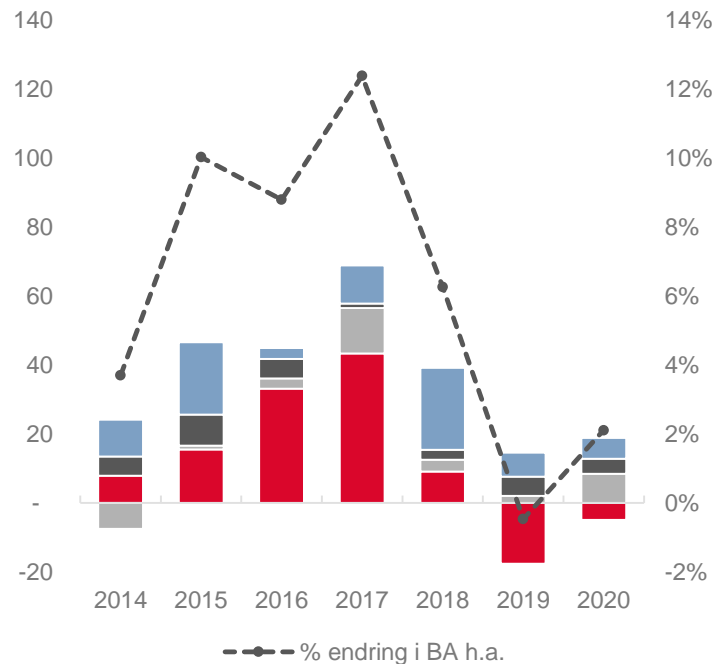
Markedsnivå

Produksjon per år, NOK milliarder

Markedsendring

Bidrag til endring, NOK milliarder

Kommentarer

- Aktivitetsnivået er fortsatt høyt, men tiden med sterk vekst er tilbakelagt
- Yrkesbygg og Anlegg positive bidragsyttere, i det minste ut 2020
- Markante forskjeller mellom byregionene i det siste året, mer stabilt fremover?

Prognoser entreprenørmarkedet

Rapport	2018	2019	2020
Oktober 2019	6 %	0 %	2 %
Mars 2019	5 %	-3 %	0 %

Kilde: SSB, SCB, DST og Veidekke

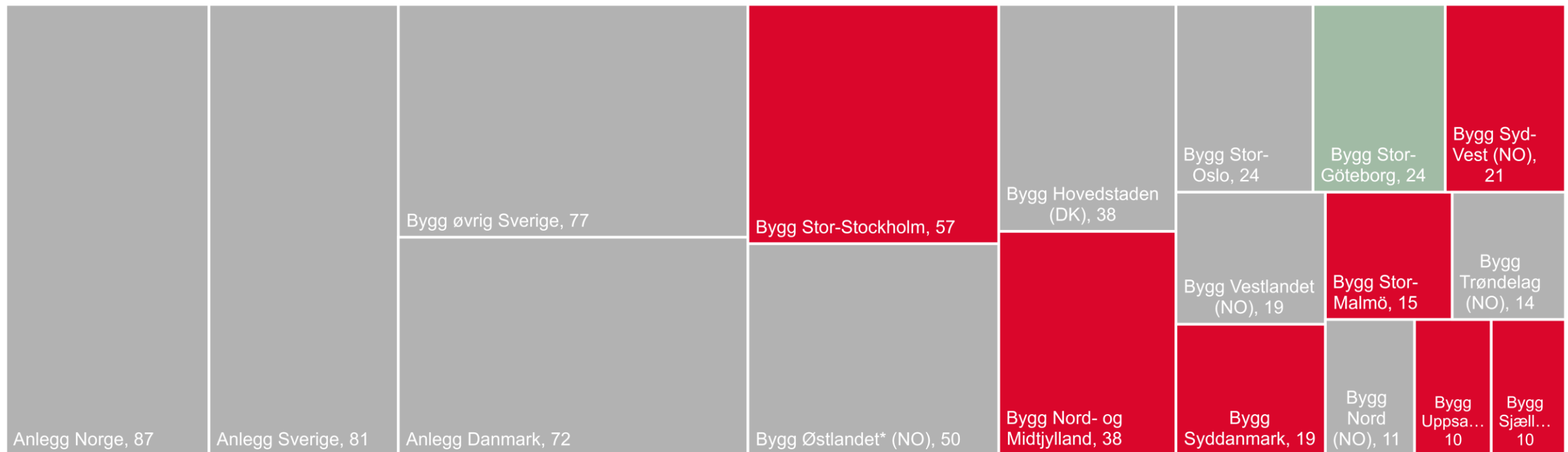
Entreprenørmarkedet i Skandinavia

Oversikt over relevante markeder og vekst

Entreprenørproduksjon 2018 og vekstrate 2019 og 2020 (CAGR)

Marked per region, NOK milliarder

- Positiv CAGR 2018-2020
- Nøytral CAGR 2018-2020 (-5 % til +5 %)
- Negativ CAGR 2018-2020

Kilde: Veidekkes markedsdata

*Ekskl. Stor-Oslo

Bygg

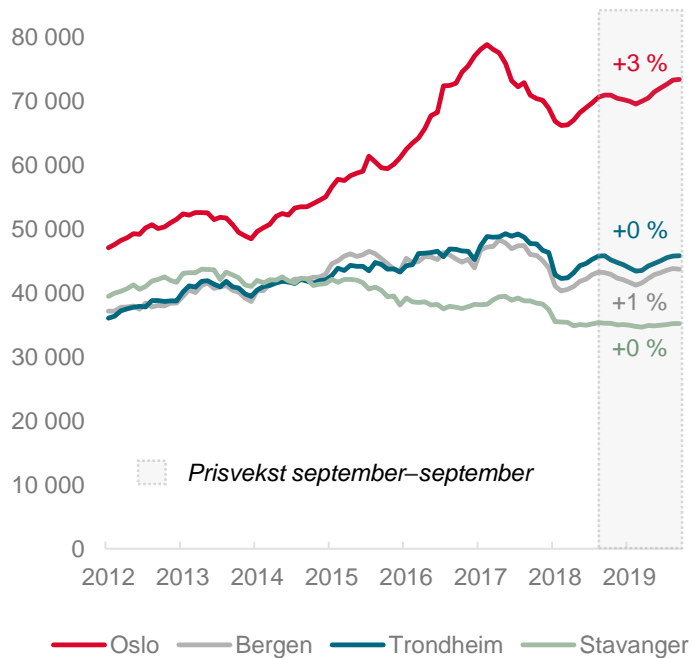

Boligmarkedet i Norge

Priser og igangsetting

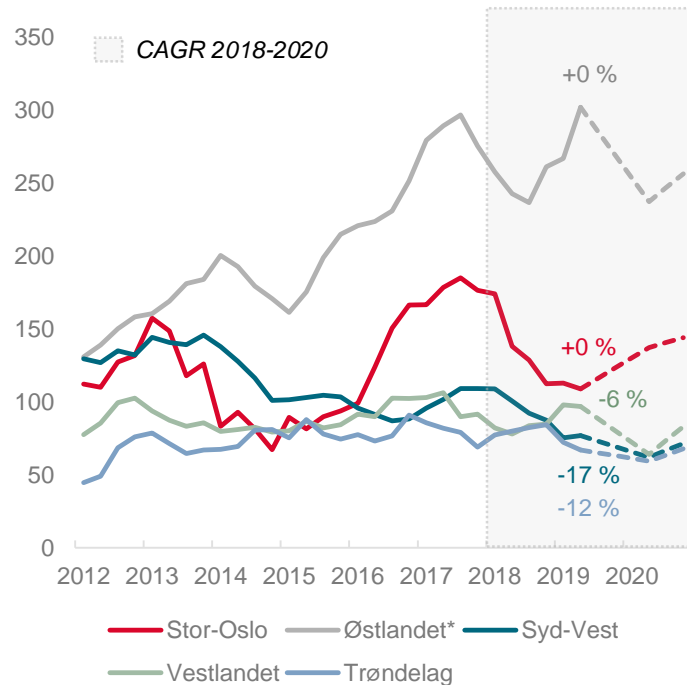
Boligpriser i de største markedene

Pris per kvadratmeter, NOK

Igangsetting leiligheter og småhus

Tusen kvm, per kvartal

Kommentarer

- Stabile positive trekk i bruktboligmarkedet, forventes å vedvare
- Igangsetting av L&S på Østlandet blir på høyt nivå, mer moderat i øvrige geografier
- Finanstilsynets forslag til boliglånsforskrift: Fjerning av særkrav i Oslo** mest effektivt?

* Ekskl. Stor-Oslo

** Krav til 40 % egenkapital ved kjøp av sekundærbolig

Kilde: Eiendom Norge, SSB og Veidekke

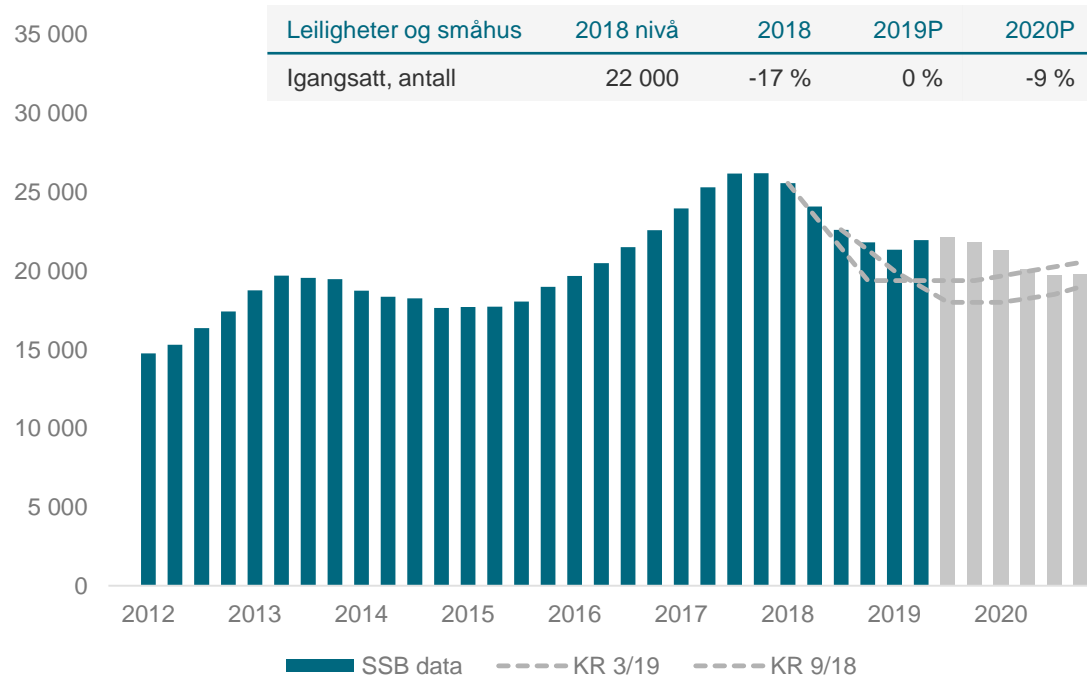

Boligmarkedet i Norge

Antall enheter

Igangsetting av leiligheter og småhus (L&S)

12 md. rullerende sum per kvartal, antall enheter

Kilde: SSB og Veidekke

Kommentarer

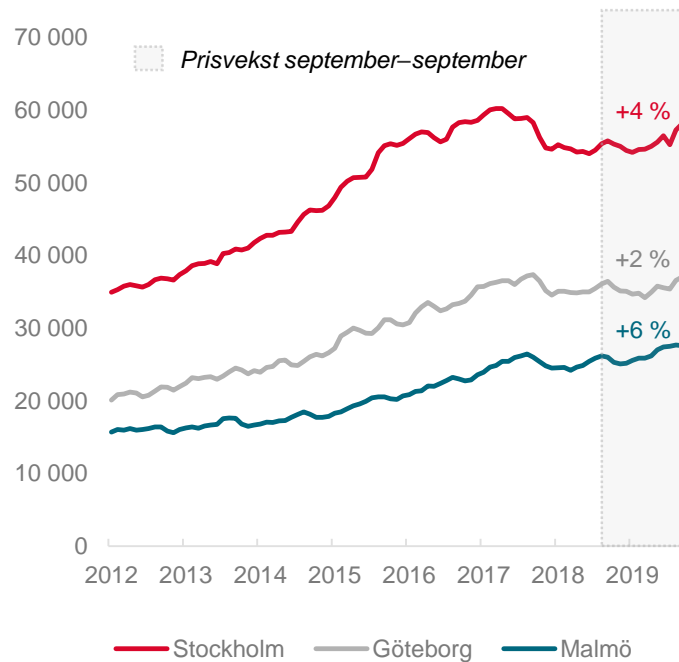
- Igangsettingen av L&S har holdt seg høyere enn forventet, spesielt i områdene rundt Oslo
- Forventer moderat korreksjon i 2020, målt i antall enheter L&S igangsatt
- 20 000 igangsatte L&S i 2020 er historisk sett fortsatt et høyt nivå

Boligmarkedet i Sverige

Priser og igangsetting

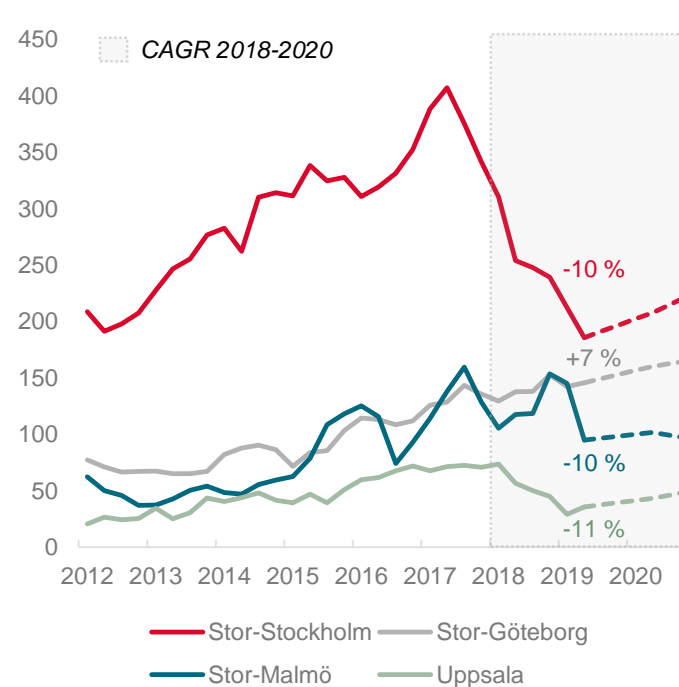
Boligpriser i de største markedene

Pris per kvadratmeter, SEK

Igangsetting leiligheter og småhus

Tusen kvm, per kvartal

Kommentarer

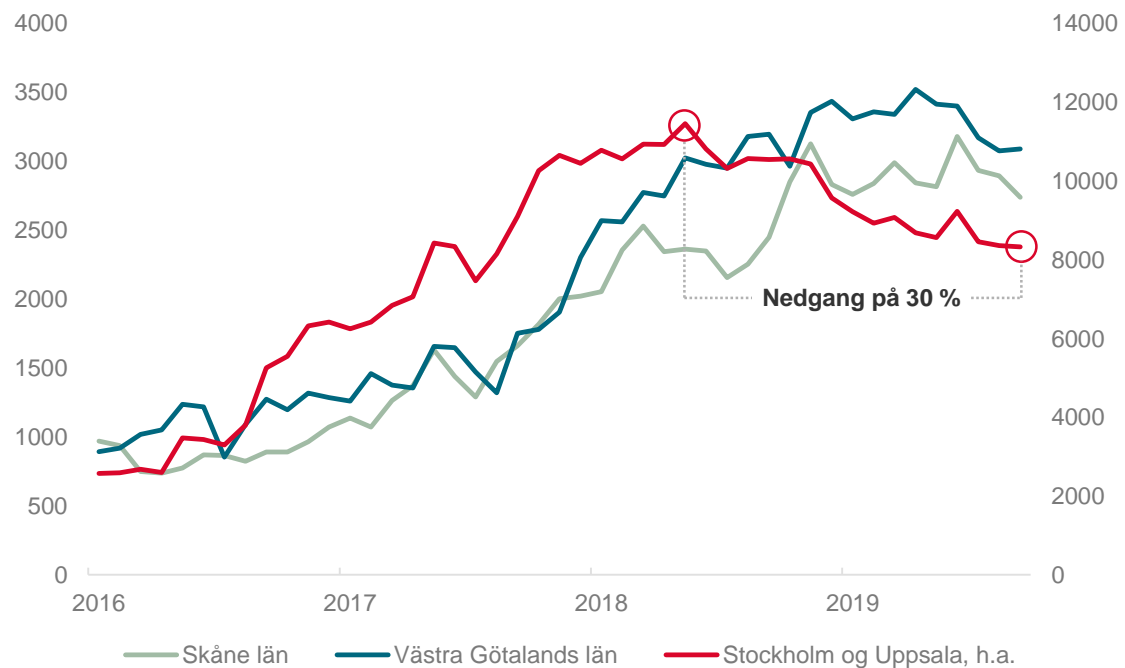
- Stort fall i igangsetting i Stockholm, forventer at bunnen er nådd
- Blandet byggeaktivitet i de to andre storbyregionene
- Stabilitet i bruktboligmarkedet, og tilbudet av nye boliger har stabilisert seg

Kilde: Mäklarstatistik, SCB og Veidekke

Boligmarkedet i Sverige

Tilbud av usolgte nye flerbostadshus

Antall enheter. Alle faser*

Kilde: Booli

Kommentarer

- Symptom på «tilbudssjokk» i 2016 og 2017
- Stabilisering og noe nedgang i usolgte enheter i 2019

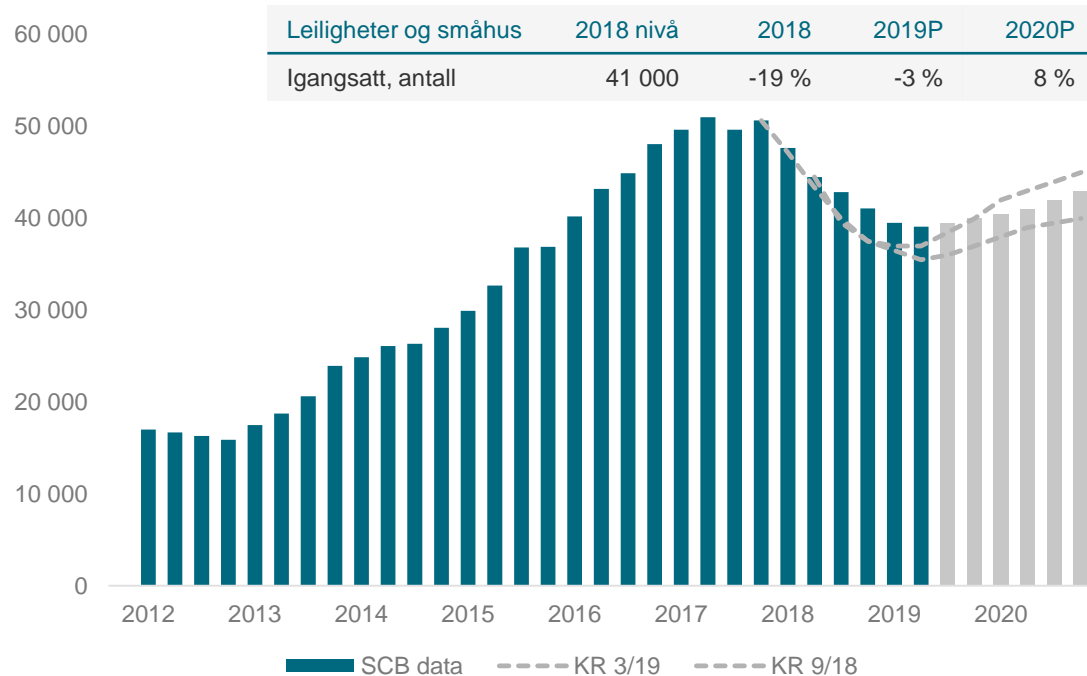
* Ikke påbegynt, i produksjon og ferdigstilt. Sistnevnte utgjør kun en beskjeden andel

Boligmarkedet i Sverige

Antall enheter

Igangsetting av leiligheter og småhus (L&S)

12 md. rullerende sum per kvartal, antall enheter

Kilde: SCB og Veidekke

Kommentarer

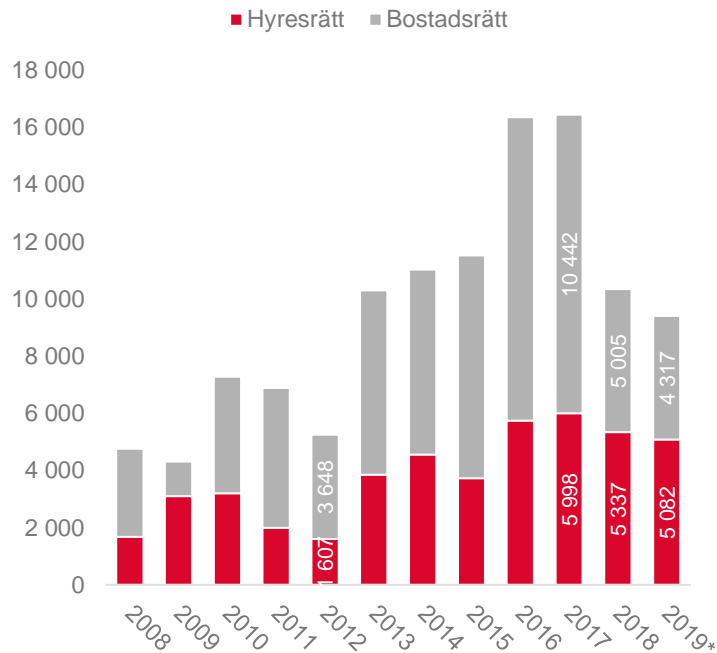
- Igangsettingen av nye L&S har flatet ut om lag som forventet
- Igangsetting av 40 000 enheter er fortsatt høyt i historisk sammenheng og bedre tilpasset tilgjengelig kapasitet og kompetanse
- Veksten i byggekostnader ble svært høy i perioden 2014–2017, avtar nå

Hyresrätter vs. Bostadsrättsförening

Eierform igangsatte flerbolighus

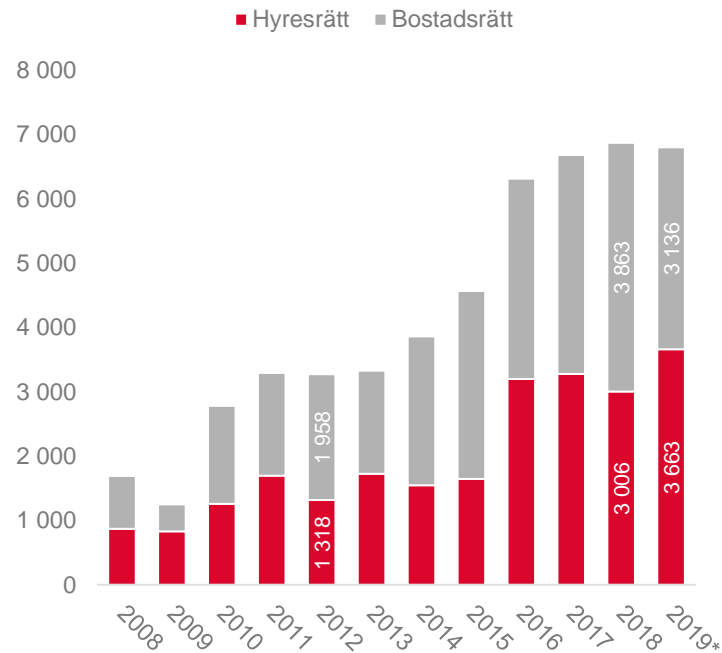
Stor-Stockholm

Antall enheter

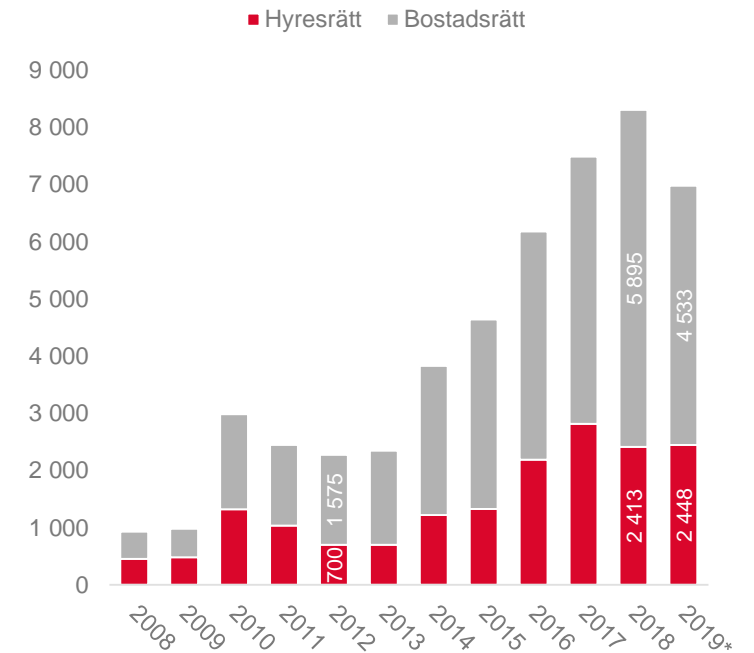
Västra Götaland

Antall enheter

Skåne

Antall enheter

Kilde: Veidekkes markedsdata

*12 md. rullende sum per 2. kvartal 2019

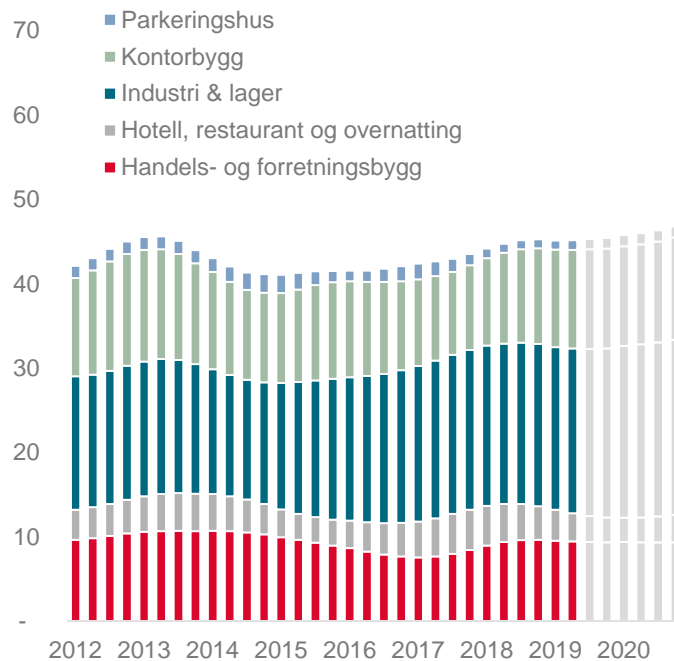
Merk: Äganderätt, som utgjør en marginal andel (ca. 450 enheter i 2018), er ikke medtatt i denne oversikten

Private yrkesbygg i Norge og Sverige

Produksjon

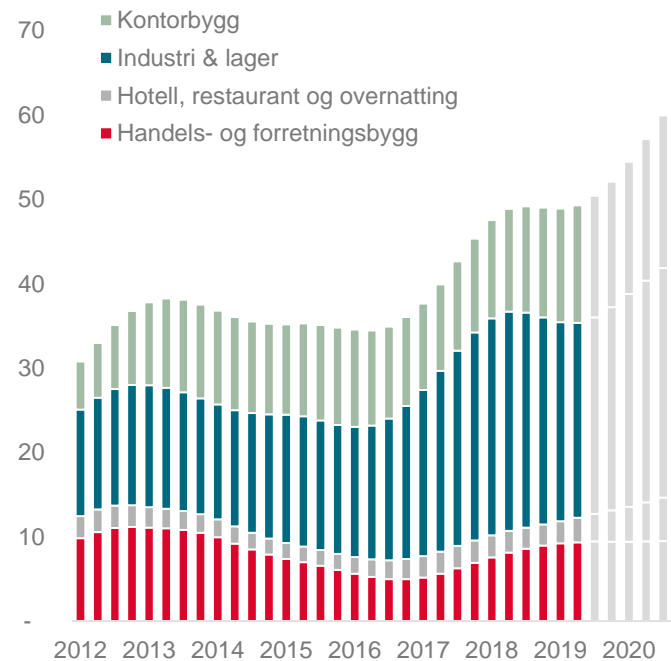
Norge, entreprenørproduksjon

12 md. rullerende sum per kvartal, NOK milliarder

Sverige, entreprenørproduksjon

12 md. rullerende sum per kvartal, NOK milliarder

Kommentarer

- Stabile utsikter for produksjon av PY i Norge, offensive prognoser for 2020 i Sverige*
- Bedret konkurransekraft (valuta) og strukturelle forhold trekker opp segmentet industri og logistikk
- Vekstprognosen i Sverige er utsatt ved et mer markant tilbakeslag i konjunktorene

*Prognosen for produksjon i 2020 baserer seg blant annet på data over estimerte igangsetninger per Q2 2019. Disse kan erfaringsmessig bli justert i ettertid. I dette tilfellet bryter prognosen med vår oppfatning av det rådende investeringsklimaet i Sverige, og vi anser denne prognosen som spesielt usikker.

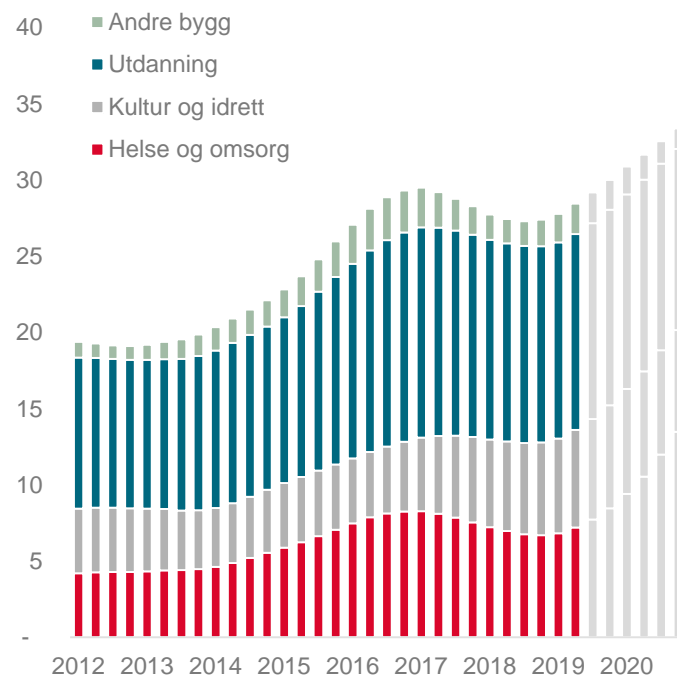
Kilde: Veidekkes markedsdata

Offentlige yrkesbygg i Norge og Sverige

Produksjon

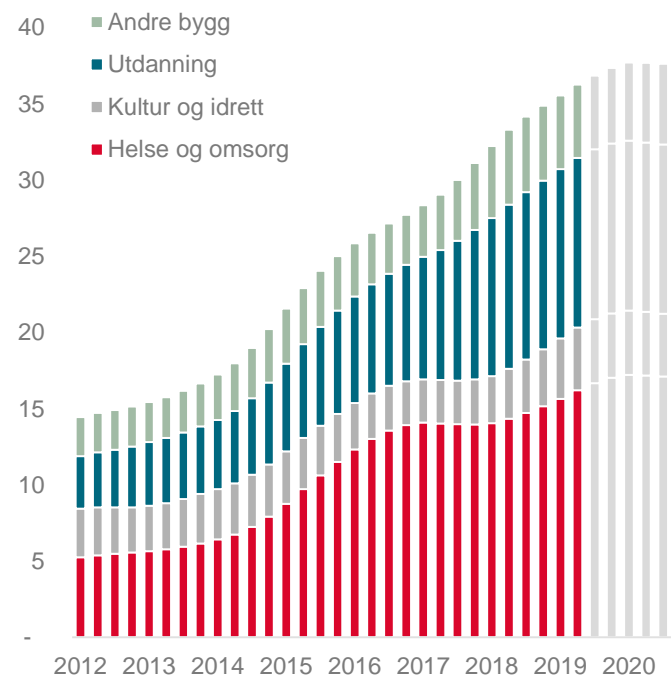
Norge, entreprenørproduksjon

12 md. rullerende sum per kvartal, NOK milliarder

Sverige, entreprenørproduksjon

12 md. rullerende sum per kvartal, NOK milliarder

Kommentarer

- Aktiviteten i begge land blir høy også i 2020, mye drevet av statlig finansierte helsesatsinger

Norge

- Trenden med behov for hardere prioriteringer i kommunene fortsetter. Inntektsveksten avtar, gjelden er høy

Sverige

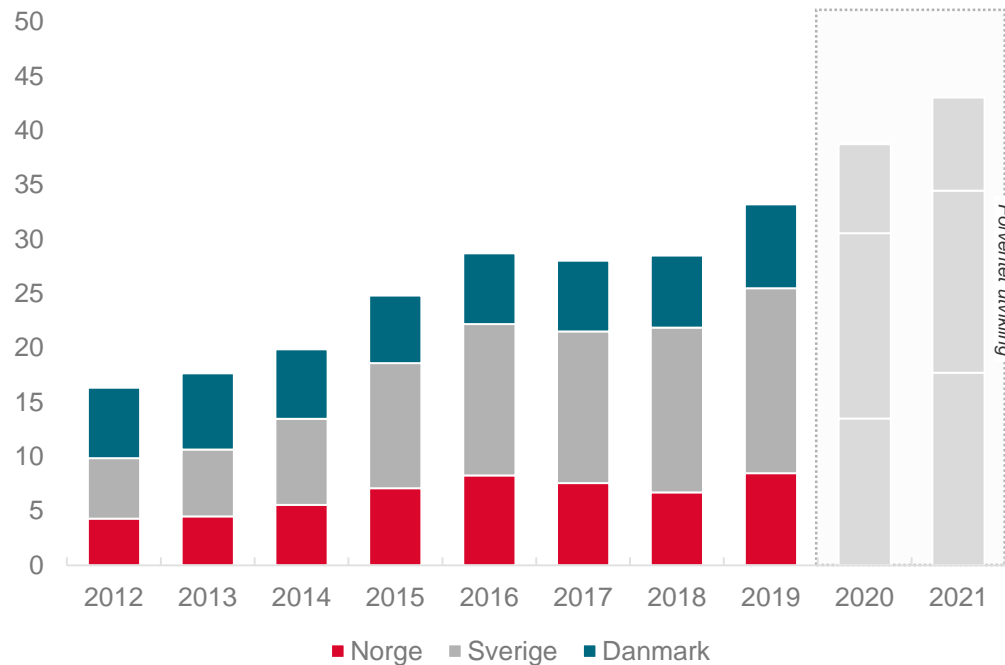
- Veksten har vært formidabel, flater ut på høyt nivå nå

Kilde: Veidekkes markedsdata

Bygg for helse og omsorg Skandinavia

Entreprenørproduksjon helse og omsorg (inkl. sykehus)

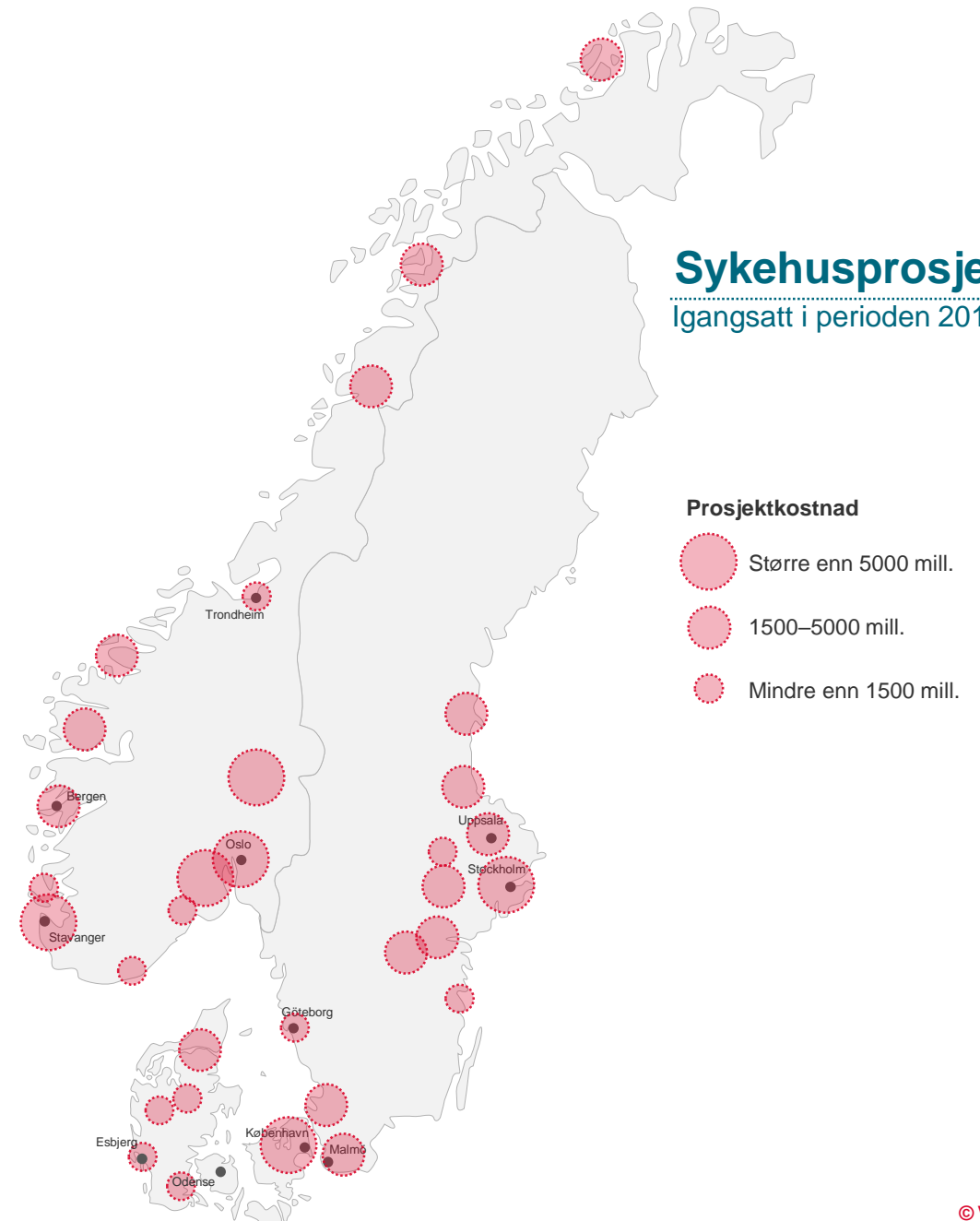
NOK milliarder

Kilde: Veidekkes markedsdata

Sykehusprosjekter

Igang satt i perioden 2018–2025

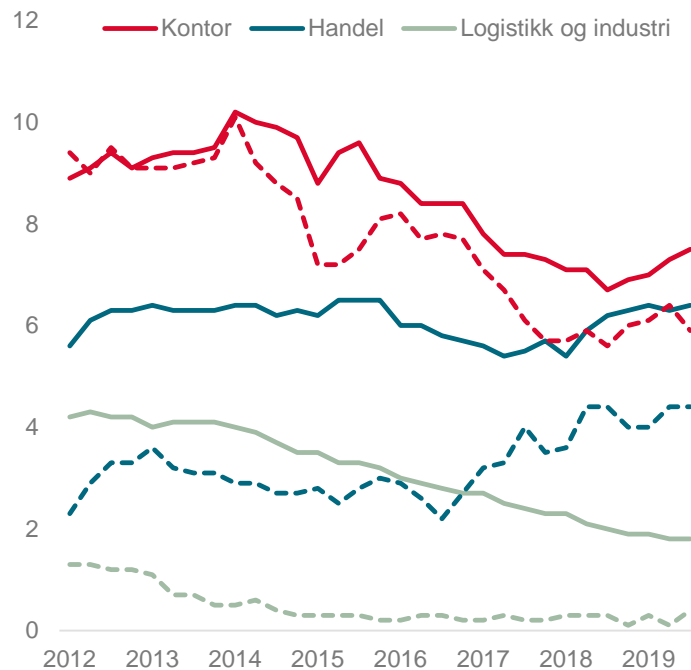

Private yrkesbygg i Danmark Produksjon

Arealledigheten i Danmark

I prosent av samlet bygningsmasse

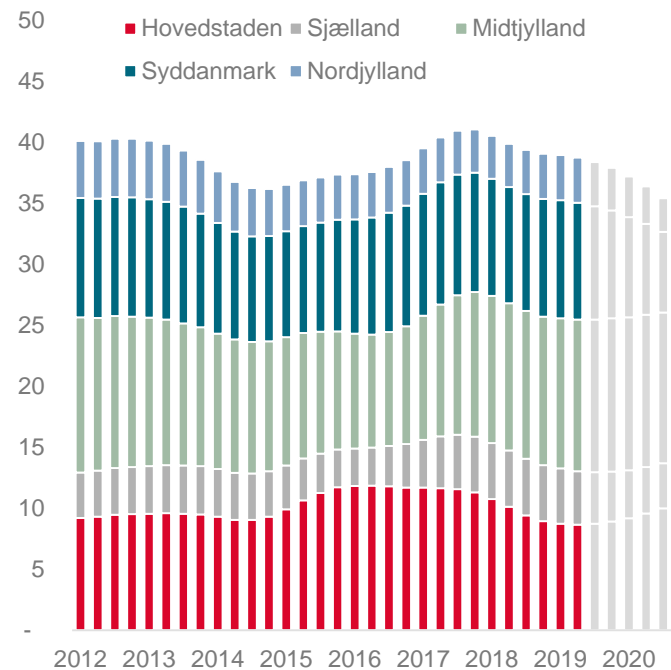

Stiplet linje viser arealledighet i Hovedstadsregionen

Kilde: Ejendomstovret og Veidekkes markedsdata

Danmark, entreprenørproduksjon

12 md. rullerende sum per kvartal, NOK milliarder

Kommentarer

- Nedgangen i arealledighet i eksisterende bygningsmasse har bremset opp, med unntak for logistikk og industri
- Foreløpige data* for igangsatte bygg i 2018 og 2019 tilsier en samlet produksjonsnedgang, men sterkest i det sydlige og nordligste Jylland
- For Hovedstadsregionen og Midtjylland (Århus-regionen) er utsiktene for 2020 stabile og positive

*Danmarks statistik har lagt om rapporteringen og tallene er fortsatt usikre for 2018 og 2019

Anlegg

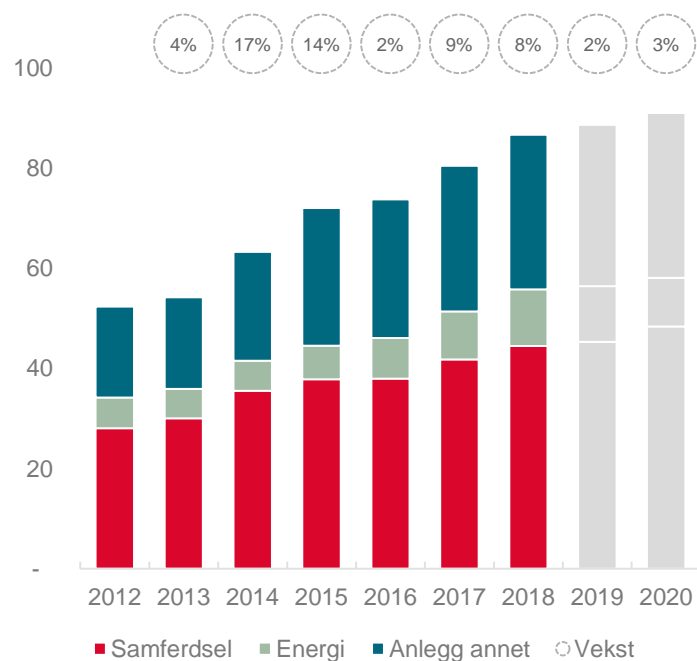

Anleggsmarkedet i Norge og Sverige

Utflating på høyt aktivitetsnivå

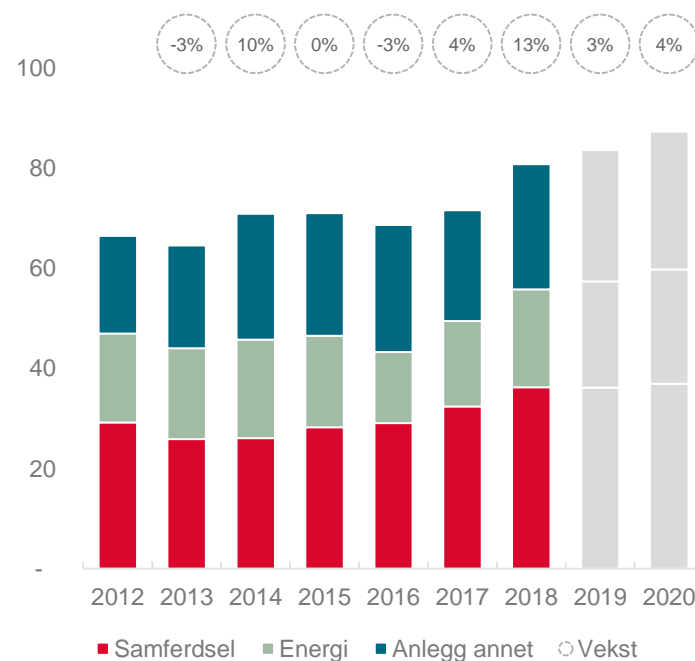
Produksjon i ulike anleggssegmenter

Norge, NOK milliarder

Produksjon i ulike anleggssegmenter

Sverige, NOK milliarder

Kommentar

- Prognosene er noe justert siden mars 2018
- Høy offentlig etterspørsel sentralt, også fremover
- Stor bredde i omfang og prosjekttype

Prognoser anleggsmarkedet:

Land	2018	2019	2020
Norge	8% (6%)	2% (4%)	3% (0%)
Sverige	13% (7%)	3% (6%)	4% (7%)

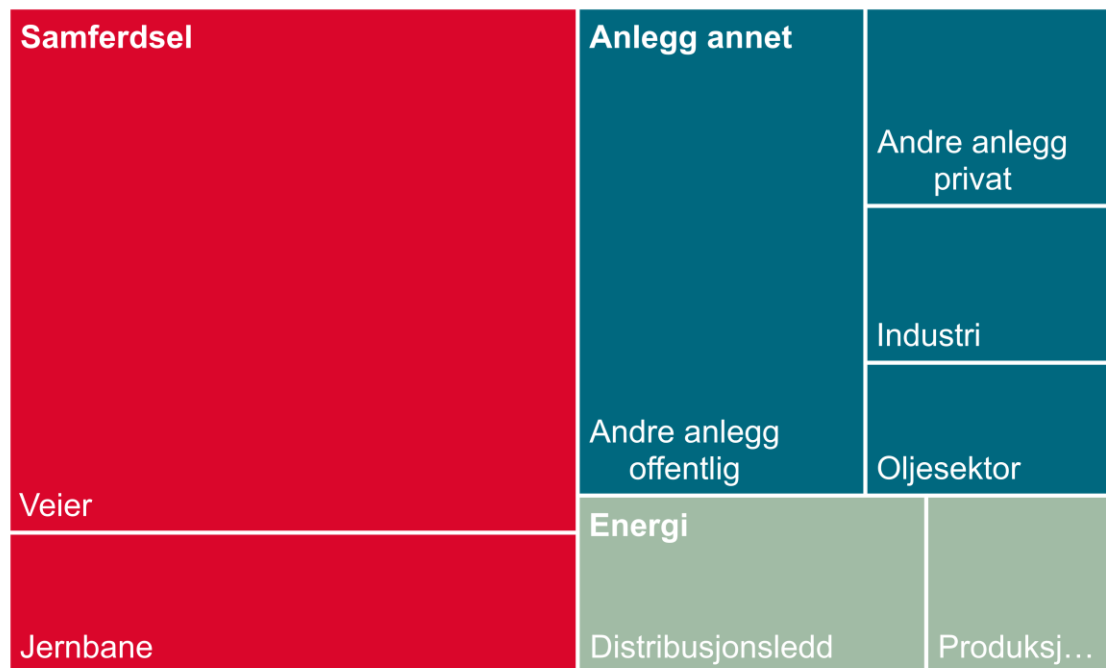
Kilde: SSB, SCB og Veidekke

Anleggsmarkedet i Norge

Stor bredde i omfang og prosjekttype

Anlegg i produksjon 2018

Per segment, NOK milliarder

Kommentarer

Samferdsel

- Store offentlige byggherrer
- Dreining mot større kontrakter

Energi

- Nasjonale og regionale aktører
- Stor variasjon i kontraktstørrelser

Anlegg annet

- Stort, men mindre transparent marked
- Aktører med regional og lokal tilhørighet

Kilde: SSB og Veidekke

Trangt på midten

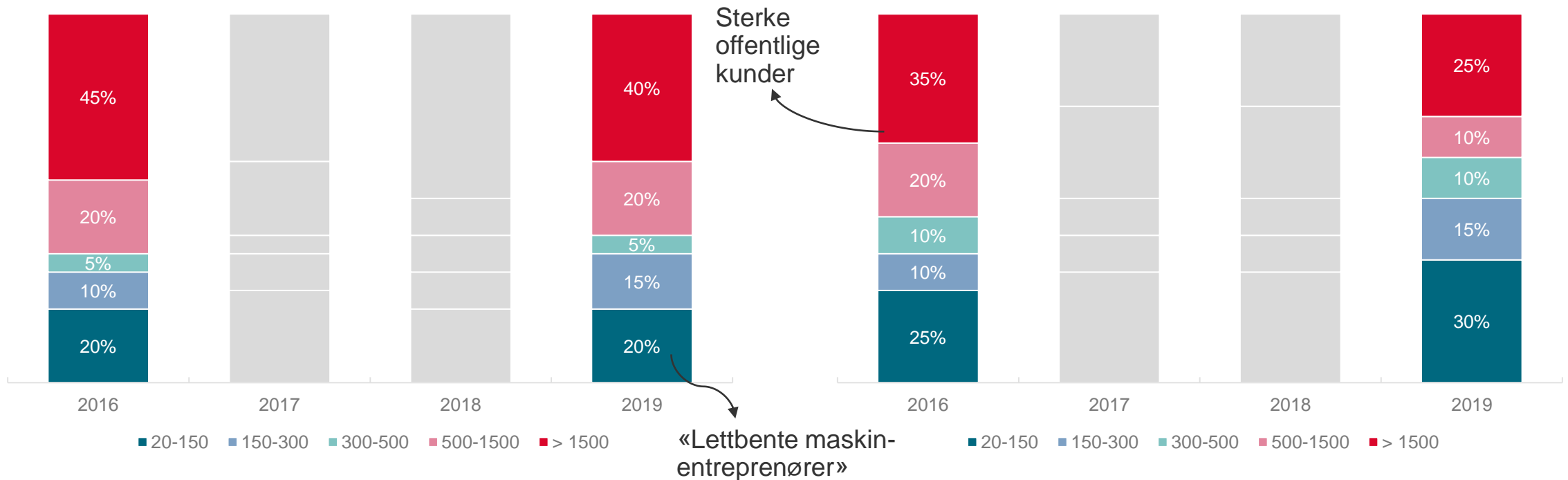
Fordeling av prosjekter etter størrelse

Norge, per kontraktsverdi (NOK millioner)

Andel i prosent

Sverige, per kontraktsverdi (NOK millioner)

Andel i prosent

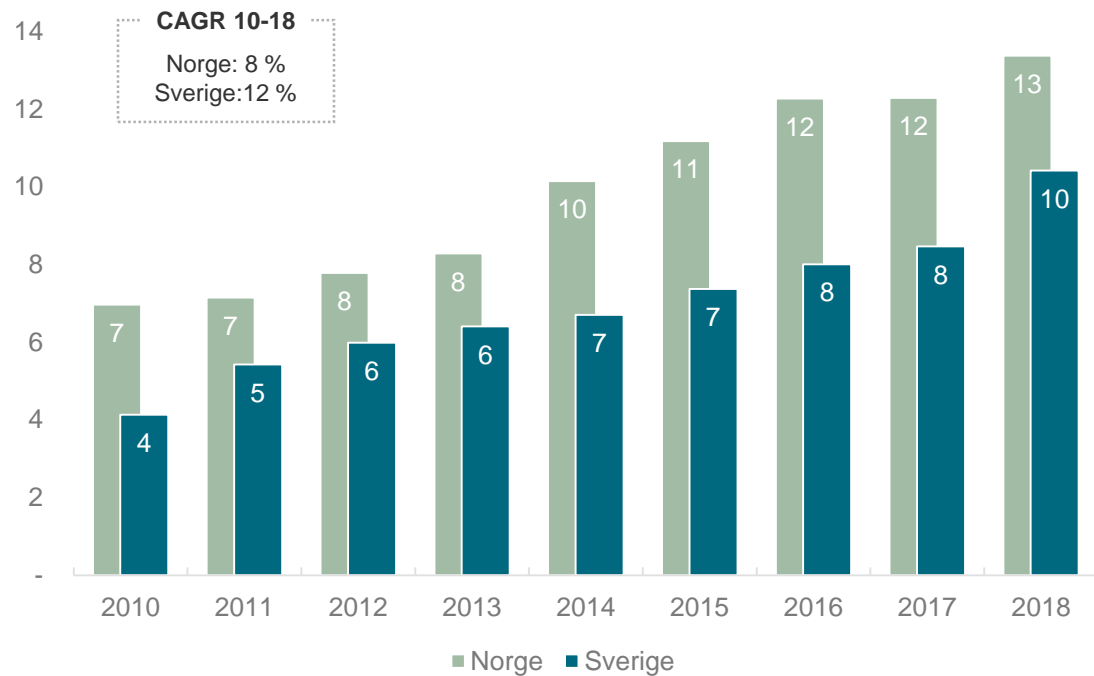
Kilde: Norge Bygges, Sverige Bygger og Veidekke

Vann, avløp og renovasjon

Store behov og sterk vekst

Investeringer i vann- og avløpsanlegg

NOK milliarder

Kilde: SSB, SCB og Veidekke

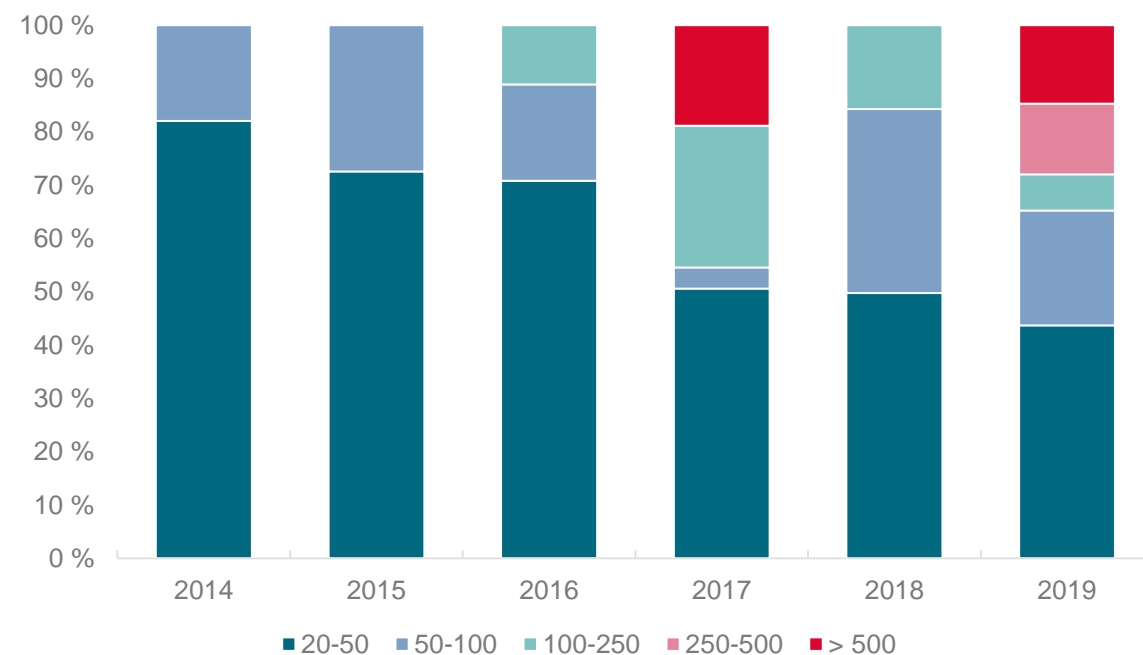

Vann, avløp og renovasjon

Trend mot flere større kontrakter

Rapporterte prosjekter i norsk V/A

Fordeling etter størrelse

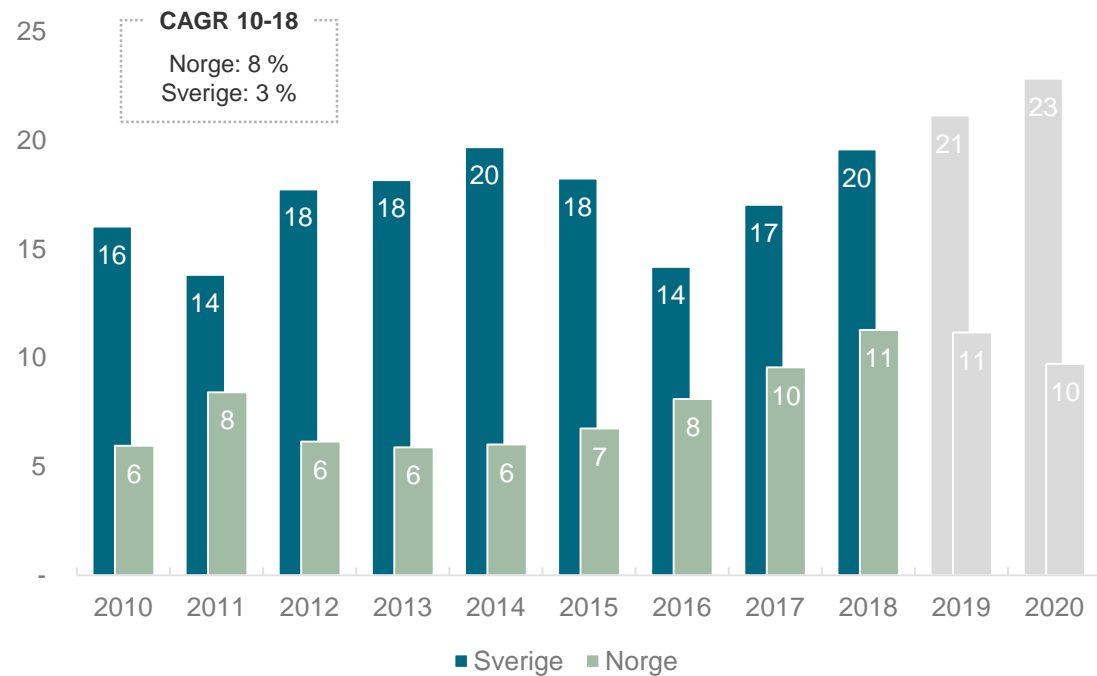
Kilde: Norge Bygges og Veidekke

Energisektoren

Økt aktivitet over flere år

Investeringer i energianlegg

NOK milliarder

Kilde: SSB, SCB og Veidekke

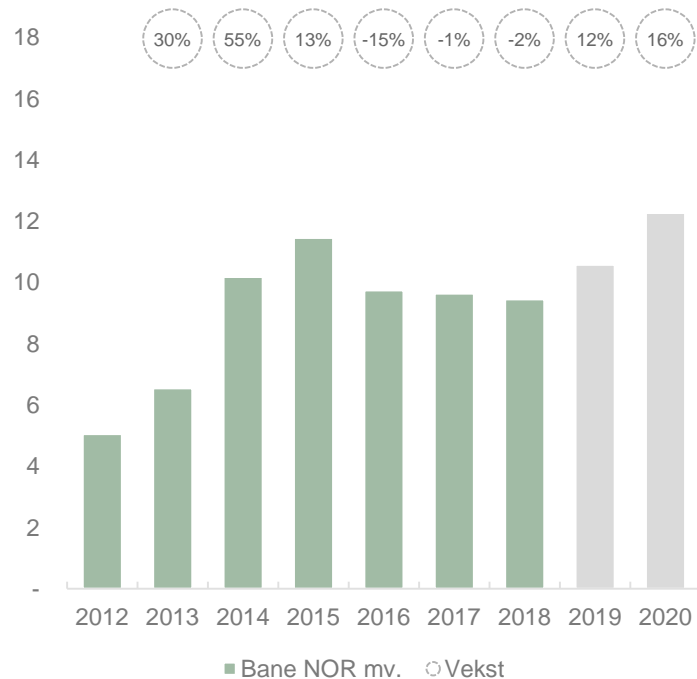

Banemarkedet i Norge og Sverige

Store prosjekter realiseres

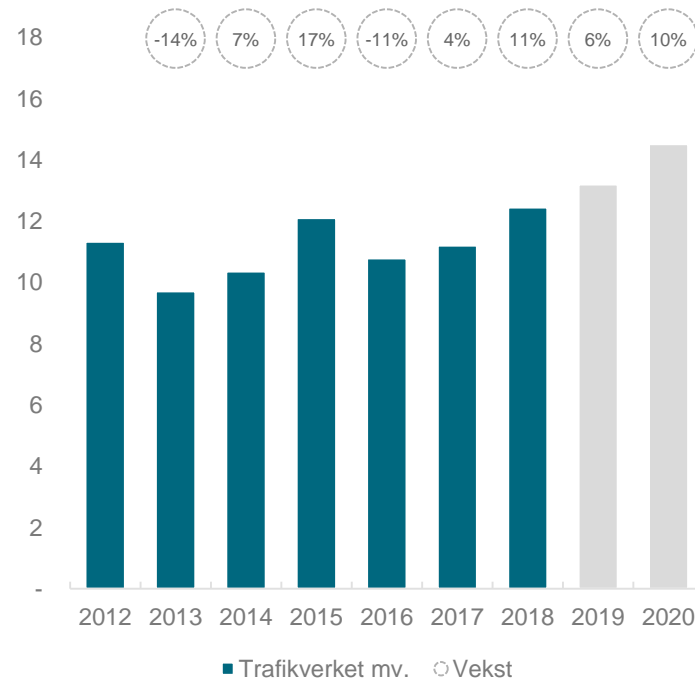
Norge, produksjon

NOK milliarder

Sverige, produksjon

NOK milliarder

Kommentarer

Norge

- Styrket satsing
- Opptrapping i tråd med NTP

Sverige

- Mer beskjedent statlig budsjettforslag for 2020, men oppstart av tunnelbanen i Region Stockholm* trekker opp
- Aktiviteten vil øke etter prognoseperioden

Kilde: SSB, Regjeringen, NTP, Bane NOR, SCB, Trafikverket og Veidekke

*Tidligere Stockholm Läns Landsting

Banemarkedet i Skandinavia

Prioritert område fremover

- Kraftfulle ambisjoner for baneutbygging i årene fremover
- Store offentlige byggherrer
- Dreining mot kontrakter med tidlig involvering
- Tilrettelegging for internasjonal konkurranse

Store baneprosjekter
Produksjon i perioden 2018–2025

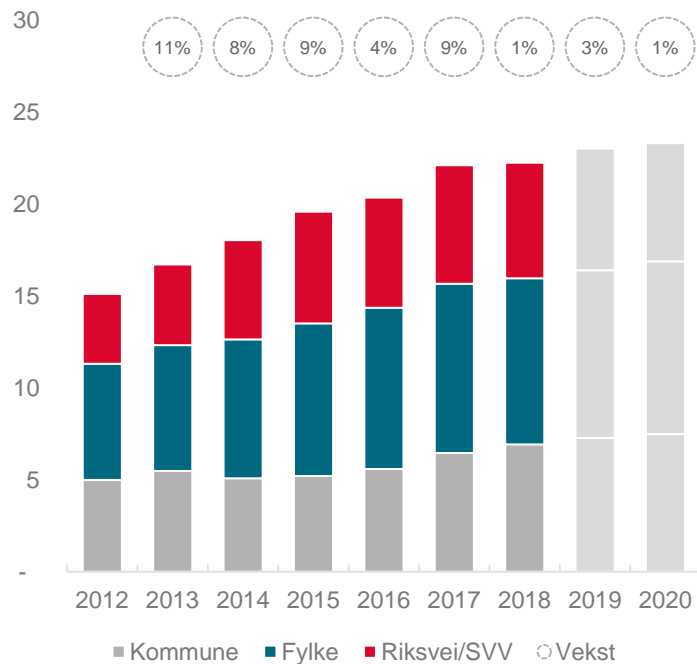
Kilde: Bane NOR, Bybanen, Trafikverket, Region Stockholm, BaneDanmark og Metroselskabet

Drift og vedlikehold i Norge

Lavere aktivitet enn tidligere forutsatt

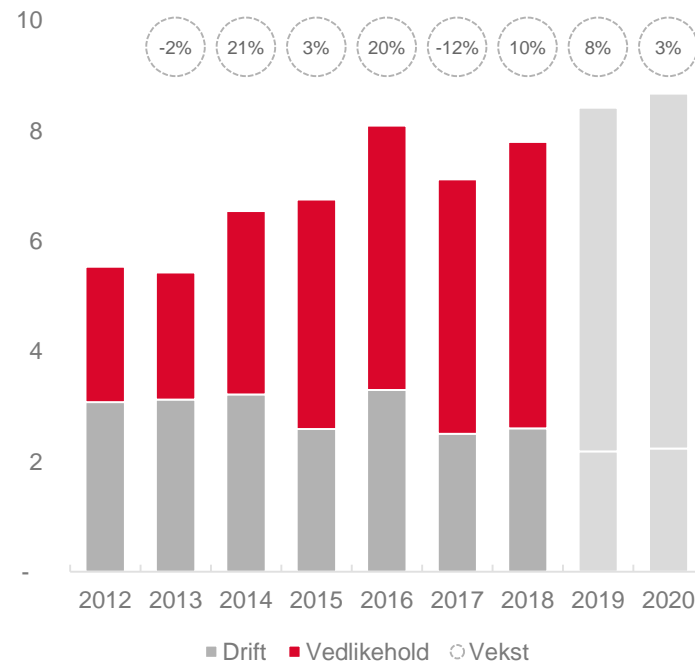
Drift og vedlikehold av veinettet

NOK milliarder

Drift og vedlikehold av banenettet

NOK milliarder

Kommentarer

- Følger ikke ambisjonene i Nasjonal transportplan 2018–2029
- Regjeringens budsjettforslag for 2020 vitner om lavere prioriteringer på riksveinettet
- Stigende aktivitetsnivå i vedlikehold av eksisterende banenett

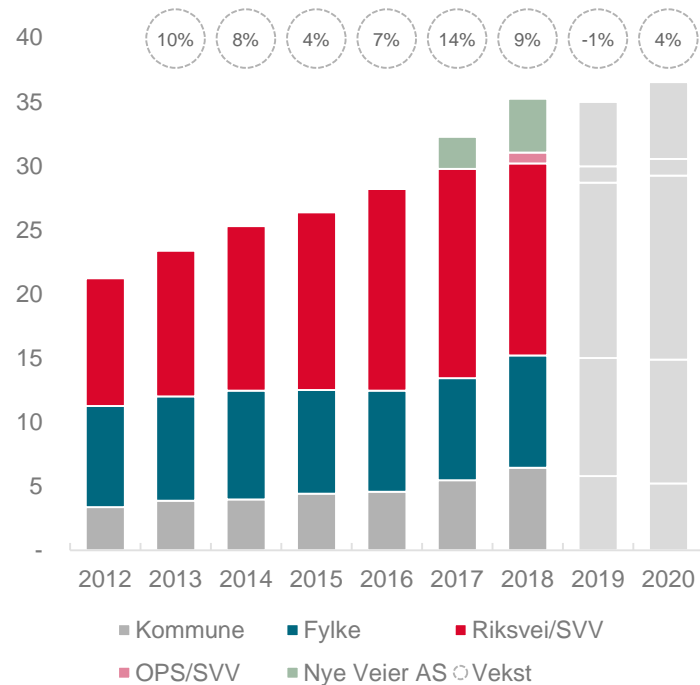
Kilde: SSB, Regjeringen, NTP, SVV, Bane NOR og Veidekke

Veimarkedet i Norge og Sverige

Den sterkeste veksten legger vi bak oss

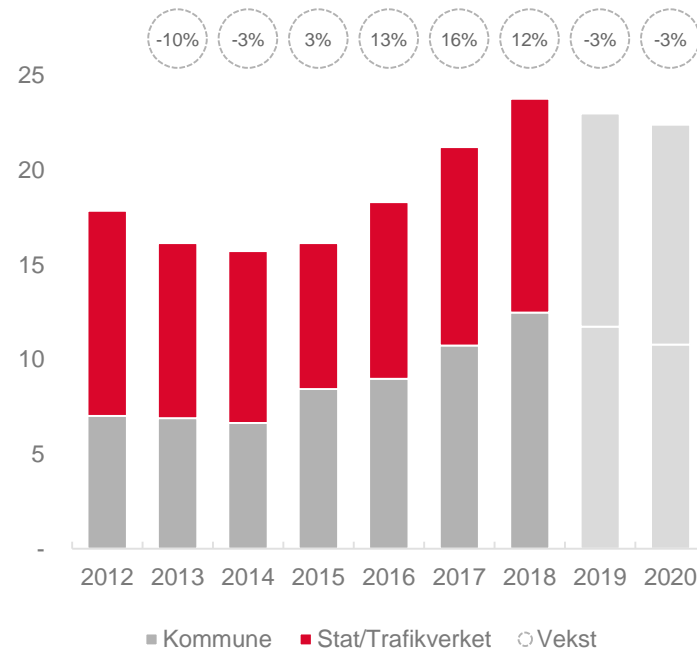
Norge, produksjon

NOK milliarder

Sverige, produksjon

NOK milliarder

Kommentarer

- Kommunale veiinvesteringer har vokst betydelig de siste årene
  - Henger sammen med boligbyggingen
- Fremover vil investeringer i statlig regi gi det sterkeste bidraget
- Utsettelse på store prosjekter

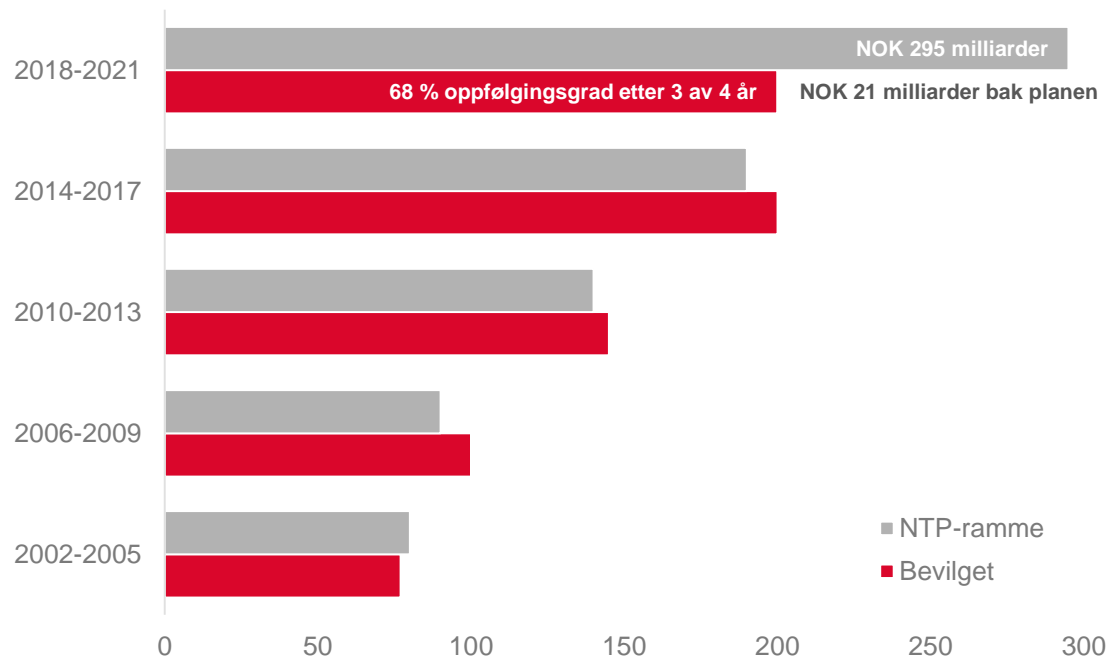
Kilde: SSB, Regjeringen, NTP, SVV, SCB, Trafikverket og Veidekke

Samferdsel i Norge

Nasjonalt transportplan

Planperioder Nasjonal transportplan

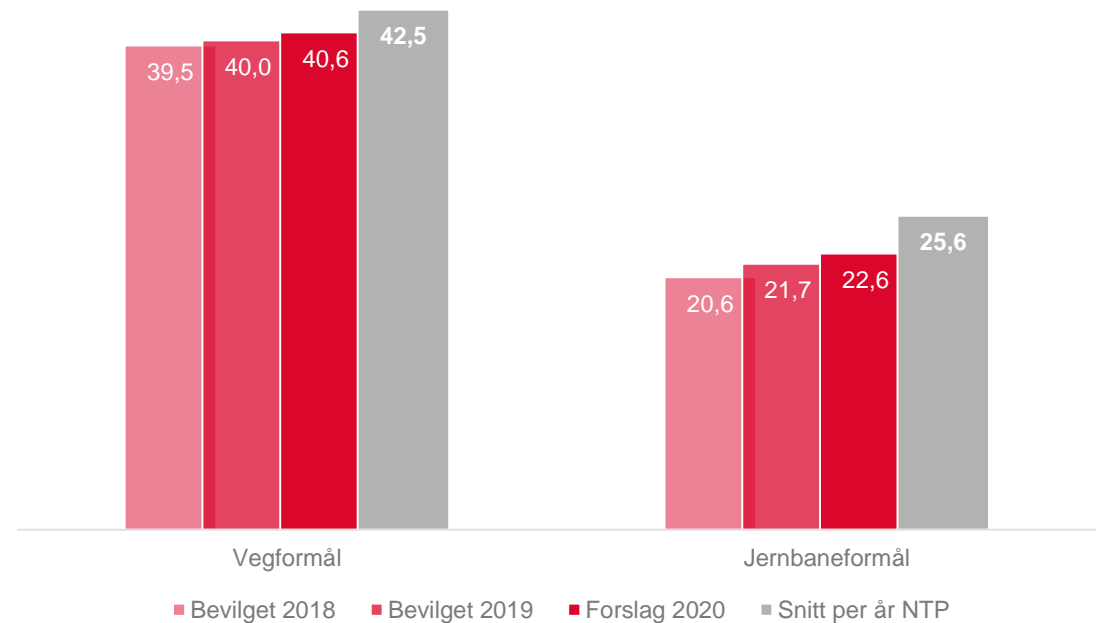
NOK milliarder

Kilde: Regjeringen, NTP og Veidekke

Oppfølging av Nasjonal transportplan

NOK milliarder

04

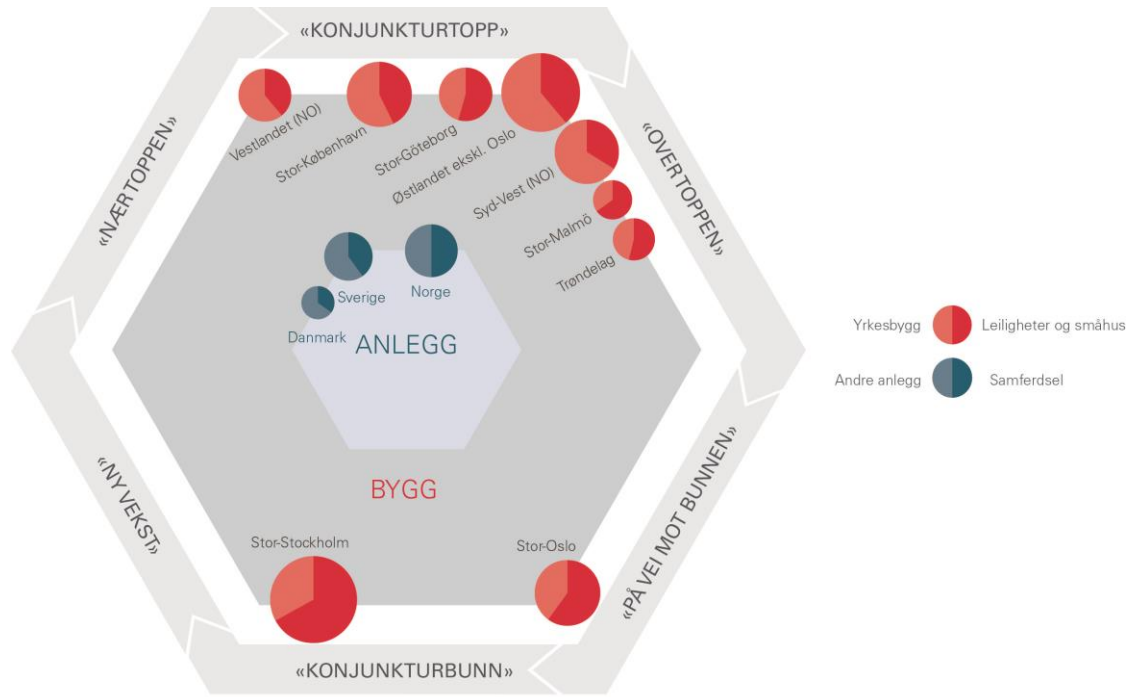
Oppsummering

Oppsummering

Veidekkes markedshjul

Aktuell markedssituasjon

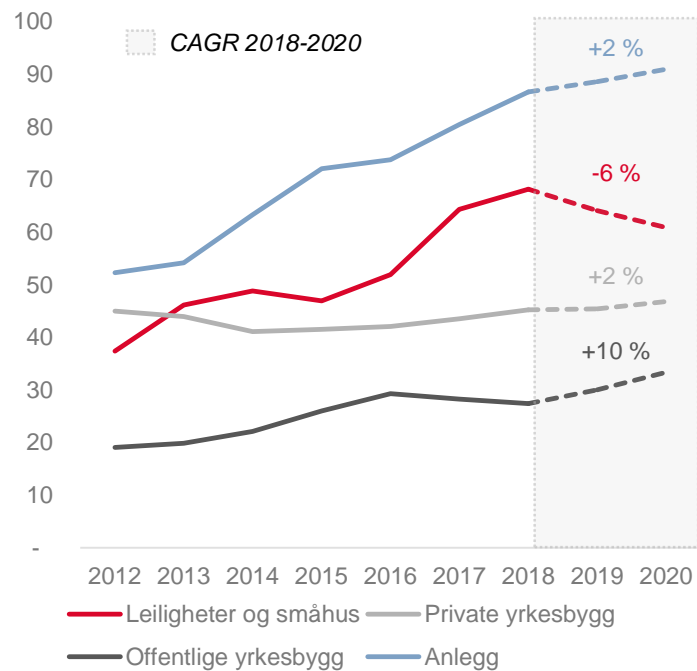
Hovedtrekk i presentasjonen

- Bedre renteutsikter, verre konjunkturutsikter
- Entreprenør- og boligmarkedet ser mer stabilt ut enn på lenge, byggeaktiviteten holder seg på høyt nivå
- Inngangen til nytt tiår byr på andre markedskrefter – demografisk skift og økt konkurransekraft sentralt

Entreprenørmarkedet Skandinavia

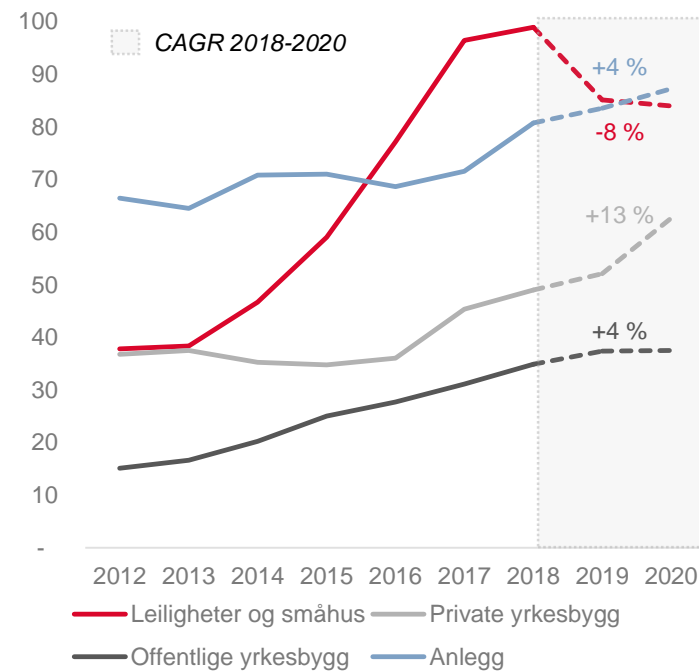
Norge

Per sektor, NOK milliarder

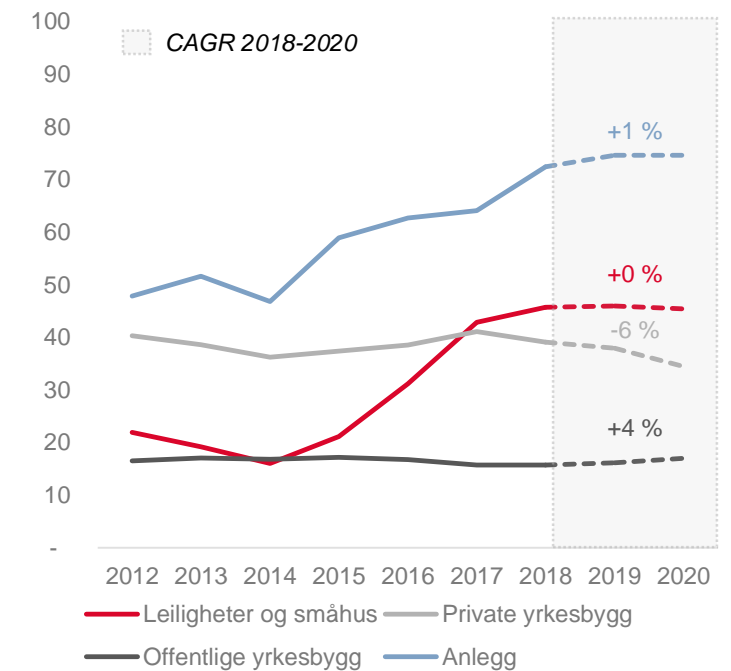
Sverige

Per sektor, NOK milliarder

Danmark

Per sektor, NOK milliarder

Kilde: SSB, SCB, DST og Veidekkes markedsdata